

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

ПОРАВНАЊЕ У ПОСТУПЦИМА ЗАШТИТЕ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

ПОРАВНАЊЕ У ПОСТУПЦИМА ЗАШТИТЕ
ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Београд, 2018

САДРЖАЈ

Предговор	5
Упутство за унапређење и промоцију поступка закључења и извршења вансудског поравнавања у поступцима за заштиту права на суђење у разумном року	7
Обрасци.....	15
Накнада неимовинске штете	21

ПРЕДГОВОР

Председник Врховног касационог суда и Високог савета судства, министар правде, државни правобранилац и директор Правосудне академије потписали су 18. јула 2018. године *Упутство за унапређење и промоцију поступка закључења и извршења вансудског поравнања у поступцима за заштиту права на суђење у разумном року* (у даљем тексту: „Упутство“). Упутство треба да унапреди спровођење одредби *Закона о заштити права на суђење у разумном року* (у даљем тексту: „Закон“), и олакша Државном правобранилаштву спровођење овлашћења као што је прописано Законом.

Закон о о заштити права на суђење у разумном року ступио је на снагу 1. јануара 2016. године, и усвојен је као одговор на позиве упућене од стране ЕУ и Европског суда за људска права да се развију и примене делотворна решења за прекомерно трајање судских поступака којима би се смањио прилив представки како у Европском суду за људска права због кршења Члана 6 Европске конвенције о људским правима, тако и у Уставном суду Републике Србије због кршења Члана 32 Устава Републике Србије. Закон предвиђа различите правне лекове које судови одређују у случају кршења овог права и дефинише средства за утврђивање надокнаде за такво кршење.

Један од начина за накнаду штете дефинисаних у оквиру Закона је поравнање између суда који је проузроковао кршење – кога представља Државно правобранилаштво - и грађана чије је право прекршено. Ове одредбе о поравнању су до сада ретко успешно примењиване због захтевних и дуготрајних поступака који су били последица недовољно прецизних одредби Закона.

Упутство које је потписано и усвојено од стране свих релевантних представника правосуђа премошћава јаз и недостатке у Закону, поједностављује поступак поравнања и омогућава да се сва поравнања извршавају из јединственог буџета – буџета Високог савета судства, што ће омогућити боље праћење потрошње, па тако и делотворност примене Упутства.

Упутство је састављено на иницијативу Државног правобранилаштва, што је УСАИД Пројекат владавине права здушно подржао. Пројекат је посвећен подршци спровођењу Упутства путем обуке релевантних актера у правосуђу за примену Закона о заштити права на суђење у разумном року и Упутства, те кроз омогућавање размене искустава између заинтересованих актера у правосуђу да би се осигурала правилна примена Упутства, као и кроз иницијативе намењене информисању јавности, како би грађани Републике Србије били обавештени о својим правима у складу са законом.

Желели бисмо да искрено захвалимо свим колегама и партнерима који су допринели преговорима, састављању нацрта и усвајању Упутства, као и онима који су радили на састављању ових материјала за обуку. На крају, желели би смо да захвалимо Савету Европе на великодушном одобрењу да у ову публикацију укључимо њихов рад на тему *Надокнаде у поступцима за заштиту права на суђење у разумном року*.

Марк Ласман
Директор
УСАИД Пројекат владавине права у Србији

Упутство за унапређење и промоцију поступка закључења и извршења вансудског поравнавања у поступцима за заштиту права на суђење у разумном року

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Дана: 18. јула 2018. године

Државно правобранилаштво

Број: ДП – 590/2018

Високи савет судства

Број: 021-05-065/2018-01

Министарство правде

Број: 7-00-00233/2018-01

Врховни касациони суд

I Су бр. 1 122/18

Правосудна академија

Број: 535

Полазећи од одредби члана 24. Закона о заштити права на суђење у разумном року („Службени гласник РС“ бр. 40/2015), Стратешке смернице бр. 5.3.1. садржане у ревидираном Акционом плану за спровођење Националне стратегије реформе правосуђа за период 2013-2018. година („Службени гласник РС“ број 106/2016) и активности бр. 1.3.6.29 из Акционог плана за преговарачко Поглавље 23,

Државни правобранилац, председник Врховног касационог суда и Високог савета судства, Министар правде и директор Правосудне академије, доносе

**УПУТСТВО ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ И ПРОМОЦИЈУ ПОСТУПКА ЗАКЉУЧЕЊА И
ИЗВРШЕЊА ВАНСУДСКОГ ПОРАВЊАЊА У ПОСТУПЦИМА ЗА ЗАШТИТУ
ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ**

I

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Закон о заштити права на суђење у разумном року (у даљем тексту: Закон) који је почео да се примењује 1. јануара 2016. године унапредио је правни оквир заштите Уставом гарантованог права грађана на правично суђење у разумном року (члан 32. став 1. Устава) и конвенцијског права из Европске конвенције о људским правима и основним слободама (члан 6. Конвенције), која је након ратификације постала саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењује у смислу члана 16. став 2. Устава. Досадашњи резултати примене овог Закона указују на потребу усаглашавања примене члана 24. Закона у односу на покушај поравнања странака са Државним правобранилаштвом.

Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013-2018. године Стратешком смерницом 5.3.1. предвиђа ширу примену упрошћених процесних форми и института и преусмеравање странака ка методама алтернативног решавања спорова када год то законски оквири дозвољавају.

Акциони план за преговарачко Поглавље 23 предвиђа активност број 1.3.6.29 која се односи на унапређење промоције алтернативног решавања спорова, кроз објављивање информација на интернет странама, објављивање информативних брошура, информисање путем медија, израду инфографика и организовање округлих столова и радионица.

Државно правобранилаштво, сходно одредбама члана 21. Закона о правобранилаштву има могућност споразумног решавања спорног односа ако су испуњени материјални и формални услови, и ако је предложено споразумно решење у интересу Републике Србије.

Одредбама члана 24. Закона прописана је могућност постизања споразума између странке која је стекла право на правично задовољење и Државног правобранилаштва по основу решења председника судова којим је утврђена повреда права на суђење у разумном року. Наиме, ако је странка поднела предлог за поравнање у којем тражи исплату новчаног обештећења, Државно правобранилаштво ће у року од два месеца од дана пријема предлога покушати да постигне споразум са странком. Уколико споразум буде постигнут, Државно правобранилаштво са странком закључује вансудско поравнање у висини новчаног обештећења одређеног чланом 30. овог Закона.

Извршена анализа расхода судског буџета за 2017. годину и први квартал 2018. године, по основу утврђене повреде права странке на суђење у разумном року показала је следеће:

- 97% странака је поднело тужбу за новчано обештећење;
- у односу на број одлука свега 3% странака је закључило вансудско поравнање за новчано обештећење;

- од досуђених новчаних обештећења само је 10% плаћено добровољно од стране надлежног суда, док су остали износи наплаћени путем принудног извршења са рачуна судова.

У 2017. години примљено је 5.545 тужби за накнаду неимовинске штете за повреду права на суђење у разумном року, а тенденција раста ове врсте предмета идентификована је и у првој половини 2018. године: само у периоду од 1. јануара до 30. априла 2018. године судови су примили 3.268 ових предмета; заједно са 2.698 нерешених предмета са којима су судови ушли у 2018. годину, у раду је тренутно укупно 5.966 предмета ове врсте¹, због чега је потребно усвојити системске мере, којима ће суштински бити подржано и промовисано закључење поравнања са Државним правобранилаштвом.

Имајући у виду активности из наведених стратешких докумената и чињеницу да је у прелазним мерилима садржаним у Заједничкој позицији Европске уније о правосуђу и основним правима, усвојеној од стране Одбора сталних представника², наглашена потреба да се размотри и промовише даља употреба различитих алтернативних начина решавања спорова, ради унапређења приступа правди, и да даљи ток преговора и напретка у оквиру преговарачког поглавља 23 и осталих поглавља зависи, између осталог, од успешног развоја ове области, потписници овог Упутства налазе да је неопходно да сви релевантни субјекти приступе унапређењу и промоцији закључења и извршења вансудског поравнања у предметима који се односе на заштиту права на суђење у разумном року, применом препоручених мера.

II

МЕРЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ И ПРОМОЦИЈУ ЗАКЉУЧЕЊА И ИЗВРШЕЊА ВАНСУДСКОГ ПОРАВНАЊА У ПРЕДМЕТИМА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

1. Државно правобранилаштво, судови и министарство правде ће предузимати активности ради упознавања шире јавности о могућности закључења вансудског поравнања у предметима који се односе на повреду права на суђење у разумном року.

¹ Уколико је у сваком овом предмету тужбеним захтевом тражена минимална накнада штете – 300 ЕУР и уколико су трошкови поступка минимални – 6.000 РСД, укупна „вредност“ ових предмета је 2.088.100 ЕУР.

² Видети:

http://www.mei.gov.rs/upload/documents/pristupni_pregovori/pregovaracke_pozicije/PG23%20Zajednicka%20pozicija%20EU.pdf

2. Државно правобранилаштво ће израдити образац предлога за закључење вансудског поравнања и исти учинити доступним судовима и потписницима овог Упутства, као и шиој јавности, објављивањем на својој интернет презентацији и на други погодан начин.
3. Државно правобранилаштво ће уз подршку Пројекта владавине права Америчке агенције за међународни развој (УСАИД) спровести јавну кампању у циљу упознавања професионалне и опште јавности са предностима закључивања вансудских поравнања у поступцима који се односе на заштиту права на суђење у разумном року. Високи савет судства, судови и министарство правде ће на својим интернет презентацијама учинити грађанима доступним инфомације и образац предлога за закључење вансудског поравнања.
4. Председници судова и судије које у смислу одредби члана 7. Закона воде поступке и одлучују о приговорима, ће уз доставу решења којим се утврђује повреда права на суђење у разумном року, доставити странци писано обавештење о законској могућности закључења вансудског поравнања са Државним правобранилаштом ради накнаде неимовинске штете са прилогом обрасца предлога за закључење поравнања.
5. Основни, виши и привредни судови ће у оквиру својих служби за информисање пружати обавештења о законској могућности и предностима закључења вансудског поравнања у предметима који се воде поводом заштите права на суђење у разумном року.
6. Високи савет судства ће донети одлуку о обавезној обуци председника и судија првостепених судова о примени Закона о заштити права на суђење у разумном року, коју ће спровести Правосудна академија, у складу са својим програмом обуке.
7. Пројекат владавине права Америчке агенције за међународни развој (УСАИД) ће подржати спровођење обуке из тачке 6. и за Државно правобранилаштво.

III

ПРИМЕНА УПУТСТВА

1. Високи савет судства ће блаовремено по усвајању Закона о буџету обавестити Државно правобранилаштво о испуњености услова за закључење вансудских поравнања.
2. Државно правобранилаштво ће предлог за закључење вансудског поравнања одмах по пријему доставити Комисији за доношење одлука по предлогу за поравнање за правично задовољење када је утврђена повреда права на суђење у разумном року (у даљем тексту: Комисија) и обавестити председника суда о поднетом предлогу.

3. По пријему предлога за закључење вансудског поравнања, Комисија Државног правобранилаштва ће обавестити странку о року за добровољно испуњење обавезе утврђене вансудским поравнањем који не може бити дужи од 60 (шездесет) дана.
4. Комисија Државног правобранилаштва ће вансудско поравнање одмах по закључењу доставити Високом савету судства и председнику суда на који се поравнање односи.
5. Обавеза утврђена вансудским поравнањем добровољно ће се испунити из буџетских средстава Високог савета судства која су намењена покрићу текућих расхода судова, а од којих се изузимају расходи за запослене и инвестиционо и текуће одржавање објеката и опреме.
6. Исплатилац ће обавестити Комисију Државног правобранилаштва о добровољном испуњењу обавезе утврђене вансудским поравнањем.
7. Државно правобранилаштво ће у складу са Правилником о управи у Државном правобранилашству водити евиденцију о закљученим вансудским поравнањима у предметима који се односе на накнаду штете због повреде права на суђење у разумном року и то: податке о висини новчаног обештећења, о странкама које су закључиле поравнање, о суду чије је поступање довело до повреде права и о броју судског предмета у којем је утврђена повреда права.
8. Државно правобранилаштво ће податке из тачке 7. учинити доступним потписницима овог Упутства, уз поштовање начела поверљивости.

ДРЖАВНИ ПРАВОБРАНИЛАЦ

Оливера Станимировић, с.р.

МИНИСТАР ПРАВДЕ

Нела Кубуровић, с.р.

ПРЕДСЕДНИК

**ВРХОВНОГ КАСАЦИОНОГ СУДА
И ВИСОКОГ САВЕТА СУДСТВА**

Драгомир Милојевић, с.р.

ДИРЕКТОР

ПРАВОСУДНЕ АКАДЕМИЈЕ

Ненад Вујић, с.р.

Обрасци

ДРЖАВНО ПРАВОБРАНИЛАШТВО РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
КОМИСИЈА ЗА ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА ПО ПРЕДЛОГУ ЗА ПОРАВНАЊЕ ЗА
ПРАВИЧНО ЗАДОВОЉЕЊЕ

Београд
Немањина 22-26

На основу одредбе члана 24. став 1. и 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року, _____ (име и презиме), _____ (ЈМБГ), са пребивалиштем у _____ (место), Улица _____ (адреса), подноси

ПРЕДЛОГ
ЗА ПОРАВНАЊЕ

Одлуком _____ суда у _____ (назив суда), Р4 бр. _____ (број одлуке), од _____ (датум одлуке), утврђено је да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року у предмету _____ суда у _____ (назив суда), _____ (број предмета), те да му припада право на правично задовољење у складу са одредбама Закона о заштити права на суђење у разумном року.

Имајући у виду наведено, предлагач предлаже да са Републиком Србијом, коју заступа Државно правобранилаштво, закључи вансудско поравнање, чији је предмет правично задовољење, за које предлаже да износи _____ ЕУР у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате.

Исплатом траженог износа у целости се уређује спорни правни однос између Републике Србије и предлагача.

Предлагач се извршењем вансудског поравнања са Државним правобранилаштом одриче права да поднесе тужбу суду ради накнаде неимовинске штете због повреде права на суђење у разумном року.

У _____,

Дана: _____

ПРЕДЛАГАЧ

_____ (име и презиме)

_____ (својеручни потпис)

Прилог:

- Оверена копија одлуке _____ суда у _____, Р4 бр. _____, којом је утврђена повреда права.

Република Србија
ДРЖАВНО ПРАВОБРАНИЛАШТВО

Број: Мр-___ / 18
 датум
 Београд
 Немањина 26

ВАНСУДСКО ПОРАВНАЊЕ

УГОВОРНЕ СТРАНЕ:

1. РЕПУБЛИКА СРБИЈА, _____ СУД, кога заступа
 Државно правобранилаштво, (у даљем тексту: Правобранилаштво)
 Београд, Немањина 26 и
2. _____ (у даљем тексту: Предлагач) ЈМБГ _____
 из Београда, ул. _____ бр. __, кога заступају _____

Уговорне стране сагласно констатују:

- Предлагач је дана стекао право на правично задовољење по основу решења Трећег основног суда бр..... којим је Предлагачу утврђена повреда права на суђење у разумном року;
- По основу права на правично задовољење, Предлагач је дана поднео предлог за поравнање број: у којем наводи да тражи исплату новчаног обештећења за неимовинску штету;
- Уговорне стране су у поступку поравнања постигле споразум о висини и року исплате новчаног обештећења,
- Имајући у виду да су испуњене одредбе чл. 23. став 3. и чл. 24. Закона о заштити права на суђење у разумном року, Правобранилаштво и Предлагач

дана закључују

ВАНСУДСКО ПОРАВНАЊЕ

Члан 1.

Уговорне стране су сагласне да се Предлагачу по основу права на правично задовољење **исплати новчано обештећење** за неимовинску штету која је Предлагачу изазвана повредом права на суђење у разумном року, у висини од **700 евра**, у динарској противвредности на дан исплате по средњем курсу НБС.

Исплата из става 1. извршиће се у року од **60 дана** од дана закључења овог поравнања.

Члан 2.

Уговорне стране су сагласне да се новчано обештећење из члана 1. став 1. исплати Предлагачу на рачун _____ банке, број рачуна _____.

Члан 3.

Исплата новчаног обештећења из члана 1. став 1. извршиће се из буџетских средстава која су намењена покрићу текућих расхода суда, од којих се изузимају расходи за запослене и текуће одржавање објеката и опреме.

Члан 4.

Уговорне стране су сагласне да износ новчаног обештећења из члана 1. став 1. обухвата све евентуалне трошкове које је предлагач имао током подношења предлога за поравнање и поступка поравнања (трошак адвоката и трошак доставе предлога), те да је закључењем овог поравнања у целости уређен спорни правни однос и да Предлагач нема других потраживања поводом истог правног односа.

Члан 5.

Закључењем овог поравнања искључује се право Предлагача да по истом предмету поднесе тужбу против Републике Србије за новчано обештећење.

Члан 6.

Ово поравнање представља извршни исправу ако је протекао уговорени рок за добровољно испуњење обавезе из члана 1. став 2. овог поравнања.

Члан 7.

Ово поравнање сачињава се у 4 (четири) истоветна примерка, три за Правобранилаштво и један за Предлагача.

ПРЕДЛАГАЧ

ЗАМЕНИК
 ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИОЦА

Накнада неимовинске штете

НАКНАДА ШТЕТЕ У ПОСТУПКУ ЗАШТИТЕ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ¹

О ДЕЛОТВОРНОСТИ ПРАВНОГ СРЕДСТВА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Препорука Комитета министара Савета Европе Рец (2010)3 о делотворним правним средствима за предуго трајање поступака од 24. фебруара 2010. године,² државама чланицама, између осталог, указује да прекомерна кашњења у спровођењу правде представљају озбиљну опасност, посебно за поштовање владавине права и приступ правди; да је претерано дуго трајање поступака, често узроковано системским проблемима, најчешћи разлог покретања поступака пред ЕСЉП, што представља непосредну претњу ефикасном раду Суда, а самим тим утиче и на систем заштите људских права заснован на ЕКЉП. Државама чланицама се стога препоручује:

1. Да предузму све неопходне кораке како би осигурале да се све фазе домаћих поступака, без обзира на њихову карактеризацију у домаћем праву (грађанско или у вези са кривичном оптужбом), спроводе у разумном року;
2. Да, утисврху, осигурају да постоје механизми за идентификацију поступака код којих постоји опасност да ће дуго трајати и који су основни разлози за то, с циљем спречавања будућих кршења члана 6;
3. Да признају да су, када системски проблем узрокује прекомерно трајање поступка, потребне мере за решавање овог проблема

¹ ©Савет Европе, публикација *Критеријуми за оцену повреде права на суђење у разумном року*

² http://vm.ee/sites/default/files/content-editors/Rec_2010_3%20_2_eng.pdf

и који су његови ефекти у појединачним случајевима;

4. Да осигурају да постоје правна средства за убрзавање поступака код којих постоји ризик да ће дуго трајати, ради спречавања претерано дугог трајања поступка;
5. Да предузму све неопходне кораке како би се осигурало да постоје ефикасни правни лекови пред националним властима за све спорне тврдње о кршењу права на суђење у разумном року;
6. Да утврде да постоје такви правни лекови у погледу свих фаза поступака у којима може бити утврђивање грађанских права и обавеза или у вези са било каквом кривичном оптужбом;
7. Да, у ту сврху, када су поступци постали претерано дуги, обезбеде да је повреда препозната или изричито или суштински и да се: а) поступак убрзава, тамо где је то могуће, или
 - а) се жртвама пружа накнада за било коју претрпљену штету, или се, што је најпожељније, прописује
 - б) комбинација ове две мере;
8. Да обезбеде да се захтеви за убрзавање поступака или давање накнаде брзо решавају од стране надлежних органа и да представљају ефикасан, адекватан и доступан правни лек;
9. Да осигурају да су износи накнаде који се могу доделити разумни и компатибилни са судском праксом Европског суда и, у том контексту, да признају јаку, али обориву претпоставку, да дуготрајни поступци резултирају увек накнадом нематеријалне штете;
10. Да размотре могућност пружања одређених облика неновчаних накнада, као што је умањење санкција или прекид поступка,

где је то адекватно, у кривичном или управном поступку који је био претерано дуг;

11. Да, тамо где је то могуће, обезбеде ретроактивност нових мера предузетих ради решавања проблема прекомерне дужине трајања поступка, тако да пријаве које су у поступку пред Судом могу бити разрешене на националном нивоу;

Комитет министара Савета Европе усвојио је 18. септембра 2013. године³ Водич за добру праксу у погледу домаћих правних лекова, са основним правним начелима која се односе на делотворан правни лек уопште и које карактеристике правни лек мора да има да би био делотворан. У Водичу се наводи да је правно средство којим се штити право на суђење у разумном року делотворно ако је доступно странци и погодно да „спречи повреду права која може да наступи, или да обезбеди одговарајуће обештећење за повреду која је већ наступила”. Правна средства којима се спречава повреда права на суђење у разумном року морају бити таква да могу да се поднесу у свакој фази поступка, чиме се, при одређивању дужине поступка, узима у обзир укупно трајање поступка. Водич даје приказ добре судске праксе, која може да послужи као инспирација државама чланицима када уређују ово питање.

ПРАКСА ЕСЉП У ВЕЗИ СА НАКНАДОМ ШТЕТЕ

ЕКЉП штити право на суђење у разумном року у склопу права на правично суђење (члан 6), те прописује право сваког лица у грађанском или кривичном поступку на „правичну и јавну расправу у разумном року”. Повреда права на суђење у разумном року једно је од основних људских права чија се повреда најчешће утврђује у пресудама ЕСЉП.

Пракса ЕСЉП у вези са повредом права на суђење у разумном року може се сагледати кроз веома значајну пресуду Скордино против Италије⁴ од 29. марта 2006. године, што би сумирано било препознато

³ <https://rm.coe.int/vodic-za-dobru-praksu-u-pogledu-domacih-pravnih-lekova/1680695aaa>

⁴ Пресуда Великог већа ЕСЉП од 29. марта 2006. године у предмету Скордино против Италије (Скордино в. Италија), бр. представке 36813/97

кроз следеће принципе:

1. Држава треба да организује свој правни систем тако да судови могу да испуне обавезе из члана 6 ЕКЉП, укључујући и обавезу да се поступци спроводе у разумном року (став 183);
2. Правни лек треба да буде делотворан, адекватан и доступан (став 195);
3. Држава треба да обезбеди делотворне правне лекове за заштиту људских права, па тако и за заштиту права на суђење у разумном року. Наиме, ЕСЉП је закључио да је најбоља заштита комбинација правних лекова – за спречавање и заустављање даље повреде и за накнаду штете када до повреде већ дође (ст. 186–189). Делотворност прописаних правних лекова цениће се с обзиром на то колико они стварно утичу на убрзавање доношења судске одлуке (став 184);
4. Одговарајуће и довољно задовољење, што подразумева и исплату накнаде без непотребног одлагања након правоснажности одлуке о накнади (став 198);
5. Принципи „правичности” из члана 6 ЕКЉП треба да се поштују и у поступку одлучивања о правичном задовољењу (став 200);
6. У случајевима када домаћи судови не досуде уопште или досуде знатно мањи износ обештећења, такву одлуку морају уверљиво да образложе (став 204);
7. Приликом одређивања висине износа накнаде на националном нивоу као мере за убрзање поступка домаћи судови могу да одступе од износа које ЕСЉП уобичајено додељује, али они не могу да буду неразумни, узимајући у обзир правну традицију и стандард живота у земљи (став 206).

Дакле, можемо да закључимо да, имајући у виду наведене принципе из пресуде Скордино против Италије, ЕСЉП може да досуди накнаду штете подносиоцу представке која се односи на период трајања

поступка пред домаћим органима, претпљени стрес, психички или физички бол или патњу, или осећај несигурности проузрокован дужином поступка. Када одлучује о висини нематеријалне штете, Суд узима у обзир економску ситуацију и висину стандарда у конкретној држави. Према добро устаљеној пракси ЕСЉП, национални судови имају широко поље слободне процене када одлучују о томе којом ће врстом мера убрзати поступке или колики ће износ накнаде бити додељен, али накнада која се исплаћује мора бити разумна по својој висини. ЕСЉП признаје да накнада може да се разликује зависно од животног стандарда и правне традиције у свакој високој страни уговорници. Важно је да национални судови обезбеде да се правни лек који подносиоцима стоји на располагању сматра делотворним, адекватним и довољним према стандардима ЕСЉП.

УТВРЂИВАЊЕ ВИСИНЕ НАКНАДЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ

Када је реч о висини накнаде, чланом 41 ЕКЉП прописано је да ЕСЉП може пружити правично задовољење оштећеној странци, када утврди повреду Конвенције или протокола уз њу, ако унутрашње право стране уговорнице у питању омогућава само делимично одштету.

Дакле, када утврди повреду права на суђење у разумном року, ЕСЉП ће, по правилу, досудити правично задовољење у виду накнаде нематеријалне штете. Наиме, постоји снажна, али оборива претпоставка да је претерано дуго трајање поступка узроковало нематеријалну штету.⁵

У пресуди *Апићела против Италије* и девет других случајева против Италије,⁶ ЕСЉП је утврдио образац за израчунавање надокнаде висине нематеријалне штете у случају повреде права на суђење у разумном року. Наиме, Суд је утврдио као општу смерницу да подносиоци представке који докажу да је дошло до повреде права на суђење у разумном року из члана 6 став 1 ЕКЉП, треба да добију између 1.000 и 1.500 евра на име надокнаде за сваку годину одлагања доношења одлуке од стране домаћ их судова, односно двоструки износ у предметима који захтевају посебну хитност, и то без обзира да ли су подносиоци представке добили или изгубили

⁵ Пресуда Великог већа ЕСЉП од 29. марта 2006. године у предмету Апићела против Италије (Апицелла в. Итали), бр. представке 64890/01.

⁶ Исто.

домаћ и поступак, или је постигнуто пријатељско поравнање. При томе, ЕСЉП може основни износ од 1.000 до 1.500 евра да увећа или умањи у односу на основицу за сваку годину одлагања, и то:

Основни износ се увећава ако постоје следећи чиниоци:

- Укупан износ се повећава за 2.000 евра ако је одлучивање у предмету од изузетног значаја за подносиоца представке, односно захтева хитност у поступању;
- Ако су у поступку по правним лековима занемарене фазе у поступку које Суд узима у обзир;
- Када је поступак по правном леку због кршења права неефикасан, било у фази пре утврђивања повреде и добијања обештећења или у фази извршења одлуке о обештећењу.⁷

Основни износ се умањује у односу на:

- Број судских инстанци које су поступале у предмету;
- Одлагање у поступку које је изазвао подносилац представке;
- Изостанак посебног значаја одлучивања у предмету за подносиоца представке;
- Животни стандард у држави;
- Накнаду која је досуђена пред домаћим органима;

Начин на који је ЕСЉП оцењивао да ли је висина накнаде због повреде права на суђење у разумном року, коју је надлежни суд досудио, одговарајућа, показује и одлука у предмету *Шурбаноска и други против Македоније*. Полазећи од наведених критеријума, у овом предмету ЕСЉП је приметио у вези са висином накнаде да су „...до сада досуђени износи накнаде које је досуђивао Врховни суд у предметима који се односе на ‘дужину поступка’ варирали између 80 и 4.000 евра. Укупни износ додељен у 46 предмета био је 40.610 евра, што је 15–20% укупног износа који би Суд досудио у упоредивим случајевима.” Међутим, ЕСЉП је стао на становиште да не може уопштено оцењивати да ли су ови износи били одговарајући иако је очигледно да је у већини предмета досуђени износ био испод или далеко испод стандарда ЕСЉП. Ипак, ЕСЉП

⁷ Став 271 пресуде Скордино против Италије, 36813/97 (видети горе у напомени бр. 189).

је посматрајући околности конкретног предмета и узимајући у обзир досуђени износ од 4.000 евра за кашњење од преко 17 година, као и чињеницу да је Врховни суд наложио Апелационом суду да у року од три месеца одлучи о тужбеном захтеву у основном поступку, те да је по том налогу поступљено, закључио да досуђени износ накнаде „није очигледно неразуман” с обзиром на праксу ЕСЉП у сличним предметима против Македоније.⁸

У предмету *Вокурка против Чешке Републике*⁹, износ накнаде на националном нивоу био је 66,7% износа накнаде коју би доделио ЕСЉП у сличним предметима против Чешке Републике, што је за ЕСЉП било прихватљиво. Осим тога, указује се да би износ од око 45% од износа који би ЕСЉП досудио у сличним предметима, исплаћен на националном нивоу, био прихватљив за ЕСЉП.

ПОСТУПАЊЕ ЕСЉП У ОДНОСУ НА СРБИЈУ

Почевши од пресуде ЕСЉП у предмету Винчић и други против Србије, подносиоци представки имају обавезу да у складу са принципом супсидијарности искористе уставну жалбу, као делотворно правно средство, пре подношења представке Суду у Стразбуру. ЕСЉП доследно примењује овај принцип, па се представке поднете пре исцрпљивања домаћих правних лекова одбацују.

Међутим, у новијем периоду поводом притужби подносилаца на суђење у разумном року, ЕСЉП узима у обзир и представке поднете против Србије иако су подносиоци претходно остварили право на правично задовољење пред Уставним судом. Одлукама Уставног суда у неким случајевима само је призната повреда, а није утврђено право на накнаду нематеријалне штете, а у неким је утврђено и право на накнаду нематеријалне штете, али су досуђени износи били знатно нижи од оних које би досудио ЕСЉП.

У предмету Савић и други против Србије¹⁰ ЕСЉП је први пут разматрао питања која је држава истакла у одбрани, односно да су подносиоци представки изгубили статус жртве и да је утврђивање повреде права

⁸ Ставови 38–39 одлуке ЕСЉП о прихватљивости од 31. августа 2010. године у предмету Шурбаноска и други против Македоније, бр. 36665/03.

⁹ Став 30 одлуке ЕСЉП о прихватљивости Вокурка против Чешке Републике од 16. октобра 2007. године, бр. представке 40552/02.

¹⁰ Пресуда ЕСЉП од 5. априла 2016. године у предмету Савић и други против Србије, бр. представки: 22080/09; 56465/13; 73656/14; 75791/14; 626/15; 629/15; 634/15 и 1906/15.

и досуђивање накнаде нематеријалне штете од стране Уставног суда представљало довољно обештећење за кршење права подносилаца на суђење у разумном року. ЕСЉП је „разматрајући меритум, подсетио на то да статус ‘жртве’ подносилаца представки, у смислу члана 34 Конвенције, зависи од чињенице да ли су домаћи органи признали, било изричито или прећутно, наводну повреду Конвенције и, ако је неопходно, пружили одговарајуће обештећење у вези са повредом”. ЕСЉП је у пресуди констатовао да је „Уставни суд утврдио да је повређено право подносилаца представки на суђење у разумном року, чиме је потврдио повреду на коју се подносиоци жале и делотворно задовољио први услов утврђен праксом Суда”.

Међутим, ЕСЉП је даље истакао да „статус жртве подносилаца представки зависи од тога да ли је пружено обештећење било адекватно и довољно, с обзиром на правично задовољење, како је прописано чланом 41 Конвенције”. С тим у вези, Суд је подсетио да се „у предметима који се односе на дужину трајања поступка, једна од карактеристика довољног обештећења, које може да отклони статус жртве странке, односи на додељени износ. Овај износ зависи, посебно, од карактеристика и делотворности правног лека. Стога су земље, као Србија, које су изабрале правно средство и за убрзање поступка и одређивање обештећења, слободне да доделе износе који, иако су нижи од оних које додељује Суд, нису неразумни”. ЕСЉП је истакао да се „оцена тога да ли се додељени износ може сматрати разумним мора сагледати у светлу свих околности случаја. Ово укључује не само трајање поступка у конкретном случају, већ и вредност досуђеног износа у светлу животног стандарда државе у питању и чињенице да ће накнада штете на основу националног система генерално бити досуђена и исплаћена много брже него што је то случај ако о предмету одлучује Суд на основу члана 41 Конвенције”. Имајући у виду све околности конкретног случаја, ЕСЉП је сматрао да „износи који су досуђени подносиоцима не могу да буду сматрани довољним, односно да не представљају одговарајуће обештећење за претрпљене повреде”. ЕСЉП закључује да подносиоци представки нису изгубили статус жртве. С обзиром на наведено, ЕСЉП је закључио да је у овом предмету дужина поступка била претерана и да није испунила захтев разумног рока, из ког разлога је утврдио да је подносиоцима повређен члан 6 став 1 ЕКЉП и досудио им одређене износе на име накнаде нематеријалне штете и трошкова поступка.

Након пресуде Савић и други против Србије од 5. априла 2016. године, ЕСЉП је, у саставу од три члана Одбора, оцењујући основаност притужби у неколико случајева,¹¹ поново указао на своје ставове о статусу жртава подносилаца представки и закључио да је у овим предметима дужина поступка била прекомерна и није испунила захтев „разумног рока”, због чега је утврдио повреду члана 6 став 1 ЕКЉП.

У пресудама *Ковић и други против Србије* од 4. априла 2017. године и *Боровић и други против Србије* од 11. априла 2017. године, ЕСЉП је потврдио још једном став „да статус жртве подносиоца представке, у смислу члана 34 Конвенције, зависи од чињенице да ли су домаћи органи признали, било изричито или прећутно, наводну повреду Конвенције и да ли су, ако је неопходно, пружили одговарајуће обештећење с тим у вези. Тек када се испуне ови услови, супсидијарна природа заштитног механизма Конвенције искључује разматрање представке”. ЕСЉП је констатовао да је Уставни суд утврдио да је право подносилаца представки на суђење у разумном року повређено, али да се износи досуђени подносиоцима представки не могу сматрати довољним и да, према томе, не представљају одговарајуће обештећење за претрпљене повреде.

У пресуди *Момчиловић против Србије* од 5. децембра 2017. године, ЕСЉП је подвукао да је Влада (као и у осталим предметима) истакла приговор губитка статуса жртве на страни подносилаца, јер је Уставни суд претходно утврдио по вреду права на суђење у разумном року и досудио им одређене износе на име претрпљене нематеријалне штете. Разматрајући поменути приговор Владе, ЕСЉП је поновио да „статус жртве подносилаца представки зависи од тога да ли је обештећење које је досуђено подносиоцима било

¹¹ Пресуде ЕСЉП у предметима:

Прохаска, Проданић и други против Србије, бр. представке 63003/10, 20441/11 и 3931/14;

Марковић против Србије, бр. представке 70661/14;

Јовановић против Србије, бр. представке 29763/07;

Благојевић против Србије, бр. представке 63113/13;

Ковић и други против Србије, бр. представке 39611/08;

Боровић и други против Србије, бр. представке 58559/12;

Јанковић против Србије, бр. представке 23915/15;

Стокић против Србије, бр. представке 26308/15;

Јоксимовић против Србије, бр. представке 37929/10;

Момчиловић и други против Србије, бр. представке 16254/08 (и још две

представке); Хрустић и други против Србије, 8647/16 (и још две представке).

одговарајуће и довољно, као и да овај износ зависи посебно од карактеристика и делотворности правног средства”. Стога, „државе које су се, као Србија, одлучиле за правно средство осмишљено и да убрза поступак и да се досуди накнада имају слободу да досуђују износе који – иако су нижи од износа које Суд досуђује – нису неразумни”. Анализирајући конкретне износе који су досуђени подносиоцима, ЕСЉП је утврдио да су „ови износи значајно нижи у поређењу са износима које тај Суд додељује, те да се не могу сматрати довољним. Суд је према томе закључио да се ни за једног подносиоца представке не може сматрати да је изгубио статус жртве у оквиру значења члана 34 Конвенције”.

Најновија пресуда *Хрустић и други против Србије* од 9. јануара 2018. године и још две представке само потврђује претходно установљену праксу ЕСЉП.

ЗАКОН О ЗАШТИТИ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ – ЦИЉ, МЕРИЛА И ПРАВНА СРЕДСТВА КАО НАЧИН ЗАШТИТЕ

Циљ Закона о заштити права на суђење у разумном року јесте да се странкама омогући делотворно, адекватно и доступно правно средство ради заштите права на суђење у разумном року, како до повреде овог права уопште не би ни дошло,¹² чиме би у складу са принципом супсидијарности била заштићена права која јемчи ЕКЉП. Остваривањем сврхе Закона постигло би се и смањење броја представки наших грађана пред ЕСЉП против Србије. С обзиром да ЕКЉП предвиђа да се притужба ЕСЉП може поднети тек када странка исцрпи сва доступна правна средства у складу са националним правом, то значи да странке имају обавезу да искористе таква средства. Уколико таква средства не постоје, представка се може поднети директно ЕСЉП.

Право на заштиту права на суђење у разумном року имају сви учесници у судском поступку, дакле у парничним и извршним стварима, сви учесници у поступцима који се воде по закону о ванпарничном поступку, оштећени у кривичном поступку, приватни тужилац и оштећени као тужилац, уколико су истакли имовински захтев.¹³

¹² Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 1

¹³ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 2.

Чињенице и околности које суд цени у поступку по правним средствима којима се штити право на суђење у разумном року, приликом утврђивања да ли је право странке повређено, односе се на предмет суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања, целокупно трајање поступка и поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа, значај предмета суђења или истраге за странку, понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних права и обавеза, затим поштовање редоследа решавања предмета и законских рокова за заказивање рочишта и главног претреса и израду одлука.¹⁴ Суд на основу наведених мерила, али и свих околности конкретног случаја, одлучује да ли је дошло до повреде права на суђење у разумном року. **Мерила** су преузета из праксе ЕСЉП¹⁵.

Наведена мерила за оцену трајања суђења у разумном року примењују председници судова када одлучују о приговорима и жалбама странака.¹⁶ Ових мерила дужно је да се придржава и Правобранилаштво при одређивању висине новчаног обештећења¹⁷ и суд када прими тужбу странке за накнаду имовинске штете.¹⁸ Правобранилаштво и судови везани су одлукама председника судова којима је утврђена повреда права странке на суђење у разумном року, али су независни у одређивању начина правичног задовољења и одређивања висине обештећења, при чему су дужни да примењују критеријуме за оцену суђења у разумном року.

Закон предвиђа **три правна средства** ради заштите овог права: **приговор, жалбу и захтев за правично задовољење**.¹⁹ Приговор и жалба представљају средства за убрзање судског поступка, док правично задовољење странкама треба да пружи сатисфакцију, уколико је утврђено да је до повреде права и дошло. Остваривање права на правично задовољење условљено је захтевом да странка претходно искористи правна средства за убрзање поступка, односно приговор и жалбу.

¹⁴ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 4.

¹⁵ Пресуда Фридлендер против Француске (видети горе у намени бр. 138).

¹⁶ Закон о заштити права на суђење у разумном року, чл. 10 и 18.

¹⁷ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 30 став 2.

¹⁸ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 31 став 2.

¹⁹ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 3.

ПРИГОВОР И ЖАЛБА КАО СРЕДСТВА ЗА УБРЗАЊЕ ПОСТУПКА

Закон о заштити права на суђење у разумном року прописао је заједничка правила за приговор и жалбу, и то: да се подносе до окончања поступка, да се одлуком о приговору или жалби не сме утицати на чињенична и правна питања која су предмет суђења или истраге и да одлука о приговору или жалби мора бити образложена.²⁰

Приговор се подноси суду који води поступак, односно суду пред којим се води поступак, а о приговору одлучује председник суда у року од два месеца од дана пријема приговора.

На овај поступак сходно се примењују правила о ванпарничном поступку, по природи је хитан и има првенство у одлучивању.²¹ Уколико председник суда приговор не одбаци или не одбије без испитног поступка, он спроводи испитни поступак, проучава извештај и списе предмета и одлучује о приговору решењем, примењујући мерила за оцену трајања суђења у разумном року из члана 4 Закона.

Странка има право на жалбу у случајевима, из разлога и у роковима прописаним Законом²² председнику суда који је о приговору одлучивао, а који одмах жалбу и списе предмета доставља председнику непосредно вишег суда ради одлучивања. Председник непосредно вишег суда о жалби одлучује без испитног поступка или након спроведеног испитног поступка, у року од 30 дана од дана пријема жалбе.

ЗАХТЕВ ЗА ПРАВИЧНО ЗАДОВОЉЕЊЕ

Осим прописивања механизма за убрзање судског поступка, на основу одредби Закона, странке стичу и право на правично задовољење због одуговлачења поступка.

Странка стиче право да поднесе захтев за правично задовољење када је њен приговор усвојен, а није поднела жалбу; када је жалба странке одбијена и потврђено првостепено решење о усвајању приговора и када је жалба усвојена.²³

²⁰ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 5.

²¹ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 7.

²² Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 14.

²³ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 22. 209 Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 23.

Правично задовољење може бити:209

- Право на исплату новчаног обештећења за неимовинску штету;
- Правонаобјављивање писмене изјаве Право-бранилаштва којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року, и
- Право на објављивање пресуде којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року.

Законодавац је прописао надлежност Правобранилаштва да решава о захтевима странака за правично задовољење, односно да покуша да се са странком споразуме и закључи вансудско поравнање које има снагу извршне исправе.²⁴ Странка у року од шест месеци од стицања права на правично задовољење може да се обрати Државном правобранилаштву са предлогом за поравнање и захтева било исплату новчаног обештећења или издавање и објављивање писмене изјаве Државног правобранилаштва којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року, или захтева и једно и друго.²⁵ Уколико странка не поднесе овакав предлог за поравнање или уколико такво поравнање не успе, странка може правично задовољење да захтева тужбом против Републике Србије, у року од годину дана од када је стекла то право.²¹² Покушај поравнања пред Државним правобранилаштом није услов за подношење тужбе за правично задовољење суду.

Приликом одређивања висине обештећења, односно висине накнаде за неимовинску штету због повреде права на суђење у разумном року, Правобранилаштво и судови су везани Законом, те признају обештећење у износу од 300 до 3.000 евра, у динарској противвредности на дан исплате према средњем курсу Народне банке Србије.²¹³ Средства се обезбеђују из буџета Републике Србије. Правобранилаштво и судови примењују мерила из Закона за оцену суђења у разумном року, а новчано задовољење и његова висина зависе од околности сваког појединачног случаја.

²⁴ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 24.

²⁵ Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 24. 212 Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 26. 213 Закон о заштити права на суђење у разумном року, члан 30.

Смисао заштите права на суђење у разумном року установљене Законом јесте убрзање поступка, а не, првенствено, досуђење новчаног износа сразмерно утврђеној повреди.

Странка, поред правичног задовољења, у истом року, може да поднесе и тужбу за имовинску штету против Републике Србије, по правилима Закона о облигационим односима, ако је таква штета настала услед повреде права на суђење у разумном року.

Наташа Плавшић

Заменик Државног правобраниоца

Заступник Републике Србије пред Европским судом за људска права

ВИСИНА НОВЧАНЕ НАКНАДЕ – ПРАВИЧНОГ ЗАДОВОЉЕЊА ДОСУЂЕНОГ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ У ПРЕСУДАМА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА ДОНЕТИМ ПРОТИВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Општи ставови

У пракси Европског суда за људска права (у даљем тексту: Европски суд) је утврђено да статус „жртве“ подносилаца представке, у смислу члана 34. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенција), зависи од чињенице да ли су домаћи органи признали, било изричито или прећутно, наводну повреду Конвенције и, ако је неопходно, пружили одговарајуће новчано обештећење у вези са повредом.¹

Другим речима, један од елемената од којих зависи делотворност правног средства за заштиту права на суђење у разумном року јесте и висина досуђене новчане накнаде.

Према пракси Европског суда, статус жртве подносиоца представке зависи од тога да ли је новачни износ досуђен од стране домаћих органа адекватан и довољан узимајући у обзир одредбу члана 41. Конвенције којом је уређено питање правичног задовољења.²

Да ли се досуђени износ може сматрати разумним мора се сагледати у светлу свих околности случаја. Ово, према пракси Европског суда, укључује не само трајање поступка у конкретном случају, већ и вредност досуђеног износа у светлу животног стандарда државе у питању и чињенице да ће накнада штете на основу националног

¹ *Атииг против Француске*, број 19776/92, пресуда од 25. јуна 1996. године, став 36 и *Савић и други против Србије*, бр. 22080/09, 56465/13, 73656/14, 75791/14, 626/15, 629/15, 634/15 и 1906/15, пресуда од 5. априла 2016. године, став 14

² *Dubjaková против Словачке*, број 67299/01, одлука од 19. октобра 2004. године и *Савић против Србије*, став 16

система генерално бити досуђена и исплаћена много брже него што је то случај ако о предмету одлучује Европски суд на основу члана 41. Конвенције.³

Један од основних мерила за оцену висине досуђене новчане накнаде од стране домаћег органа јесте однос датог износ и износа које у случајевима дугог трајања поступака досуђује Европски суд примењујући члан 41. Конвенције. Такође, став је Европског суда да висина новчаног износа зависи од карактеристика и делотворности домаћег правног средства, тако да државе попут Србије, које су изабрале правно средство које и убрзава поступак и омогућава новчано обештећење, су слободне да утврде новчане износе ниже од оних које досуђује Европски суд, уколико наведени износи нису неразумни.⁴

Пракса у односу на Републику Србију

Након ратификације Конвенције од стране Републике Србије, Европски суд је у пресуди *В.А.М. против Србије* изричито констатовао да у Републици Србији не постоји делотворан правни лек за заштиту права на суђење у разумном року.⁵

Делотворна заштита права на суђење у разумном року обезбеђена је у правном систему Републике Србије увођењем уставне жалбе, као посебног правног средства установљеног одредбом члана 170. Устава Републике Србије, а о којој одлучује Уставни суд. Делотворност уставне жалбе је констатована пресудом Европског суда у предмету *Винчић против Србије*.⁶

Европски суд је у одлуци *Видаковић против Србије* од 24. маја 2011. године први пут ценио висину новчане накнаде досуђене од стране Уставног суда, као елемент који одређује делотворност уставне жалбе. Европски суд је у овој одлуци најпре констатовао да је Уставни суд утврдио повреду права на суђење у разумном року, чиме је задовољио први услов из праксе Европског суда. Други услов из цитиране праксе Европског суда односи се на адекватност

³ *Dubjaková против Словачке и Савић против Србије*, став 19

⁴ *Видаковић против Србије*, број 16231/07, одлука од 24. маја 2011. године

⁵ *ВМ против Србије*, број 39177/05, пресуда од 13. марта 2007. године

⁶ *Винчић против Србије*, број 44698/06..., пресуда од 1. децембра 2009. године, став 51

и довољност досуђене накнаде за утврђену повреду. У вези са тим, Европски суд је приметио да је понуђени износ накнаде у конкретном предмету (од 50.000 динара) нижи у поређењу са износима које Европски суд досуђује, али његова адекватност се процењује у зависности од околности сваког случаја. У конкретном случају, Европски суд је имао у виду да је подносиоцу накнада понуђена за мање од четири месеца од подношења његовог коначног захтева Комисији. Такође, понуђени износ процењен је у контексту животног стандарда у Републици Србији, као и чињенице да се накнада пред домаћим судом знатно брже досуђује, него у поступцима пред Европски судом по члану 41. Конвенције. Коначно, Европски суд је имао у виду да је Уставни суд наложио суду опште надлежности да што хитније оконча поступак, а што је учињено за мање од два месеца од момента доношења одлуке Уставног суда. Одлуком *Видаковић против Србије* је потврђена делотворност уставне жалбе и то у погледу висине досуђене новчане накнаде.

Пресудом *Савић и други против Србије* од 5. априла 2016. године⁷ Европски суд је поново испитивао овај елемент делотворности уставне жалбе, односно ценио висину новчане накнаде досуђене од стране Уставног суда. Подносиоци представки су се жалили Европском суду на дужину трајања разних кривичних и парничних поступака. Сви подносиоци представки су претходно изјавили уставне жалбе Уставном суду. Уставни суд је у свим предметима донео одлуке у којима је подносиоцима утврдио повреду њиховог права на суђење у разумном року и досудио им, на име накнаде нематеријалне штете, одређене износе у распону од 300 до 600 евра. Разматрајући меритум, Европски суд је констатовао да је Уставни суд утврдио да је повређено право подносилаца представки на суђење у разумном року, чиме је потврдио повреду на коју се подносиоци жале и делотворно задовољио први услов утврђен праксом Европског суда. Европски суд је након тога ценио да ли је пружено новчано обештећење било адекватно и довољно, с обзиром на правично задовољење, како је прописано чланом 41. Конвенције. Европски суд је подсетио на своје опште ставова и закључио да у светлу расположивог материјала и с обзиром на конкретне околности случајева, износи који су досуђени подносиоцима од стране Уставног суда не могу да буду сматрани довољним, односно да не представљају одговарајуће обештећење за претрпљене повреде.

⁷ *Савић и други против Србије*, пресуда од 5. априла 2016. године

Последично, Европски суд је утврдио да је подносиоцима повређен члан 6. став 1. Конвенције и досудио им одређене износе на име накнаде нематеријалне штете и трошкова поступка, у распону од од 1500 до 2800 евра, умањено за износе који су већ исплаћени на националном нивоу.

Након пресуде *Савић и други против Србије*, Европски суд је у 2016. години донео и пресуду *Прохаска Проданић против Србије*⁸. Такође, у 2017. години и током 2018. године Европски суд је донео још осам пресуда који се односе на питање висине новчане накнаде – правичног задовољења досуђеног од стране Уставног суда због повреде права на суђење у разумном року⁹. У овим пресудама Европски суд је наставио праксу из предмета *Савић против Србије* и утврдио повреду права на суђење у разумном року због недовољних износа накнаде коју је Уставни суд досудио као вид правичног задовољења због повреде права на суђење у разумном року или пропуста Уставног суда да оцени питање повреде права на суђење у разумном року и додели накнаду нематеријалне штете.

Законом о изменама и допунама Закона о уређењу судова („Службени гласник РС“, број 101/13) је у мају 2014. године у правни систем Републике Србије било уведено ново правно средство у функцији заштите права на суђење у разумном року у правноснажно неоокончаним поступцима - захтев за заштиту права на суђење у разумном року, а за одлучивање о истом је установљена надлежност редовног судства¹⁰.

Након тога је 1. јануара 2016. године почео да се примњује Закон о заштити права на суђење у разумном року („Службени гласник РС“,

⁸ *Прохаска Проданић против Србије*, пресуда од 8. новембра 2016. године

⁹ *Ковић и други против Србије* од 4. априла 2017. године, *Боровић и други против Србије* од 11. априла 2017. године, *Стокић против Србије* од 17. октобра 2017. године, *Јоксимовић против Србије* од 7. новембра 2017. године, *Момчиловић и други против Србије* од 5. децембра 2017. године, *Миловановић против Србије* од 19. децембра 2017. године, *Шаћировић и други против Србије* од 20. фебруара 2018. године

¹⁰ Европски суд још увек није донео пресуду, односно одлуку у којој је испитивао да ли је правно средство које је било установљено Законом о изменама и допунама Закона о уређењу судова – захтев за заштиту права на суђење у разумном року - делотворно правно средство за заштиту права на суђење у разумном року. Међутим, Републици Србији су достављене на одговор представке у којој се разматрају ова питања, односно у којима се као спорно поставља питање висине накнаде који редовни судови досуђују и досуђивали су на основу захтева за заштиту права на суђење у разумном року.

број 40/15), којим су установљена посебна правна средства којима се штити право на суђење у разумном року, поред осталог и захтев за правично задовољење¹¹.

¹¹ Европски суд још увек није донео пресуду, односно одлуку у којој је испитивао да ли су правна средства која су установљена Законом о заштити права на суђење у разумном року – приговор ради убрзања поступка и захтев за правично задовољење - делотворна правна средства за заштиту права на суђење у разумном року.

ВИСИНА НАКНАДЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ДОСУЂЕНЕ
ОД СТРАНЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА У
ПРЕДМЕТИМА ПРОТИВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Пресуда САВИЋ И ДРУГИ против СРБИЈЕ
од 5. априла 2016. године

Бр.	Број представке Датум подношења	Име подносиоца представке, датум рођења и пребивалиште	Заступник	Почетак поступка	Завршетак поступка
1.	22080/09 14/04/2009	Видан САВИЋ 03/01/1963 Смедерево	-	03/03/2004 (23/12/2002)	06/06/2012
2.	56465/13 30/08/2013	Драгица КОСТИЋ 07/10/1944 Бор	Весна Петра МАКСИМОВИЋ	03/03/2004 (10/11/2003)	20/02/2013
3.	73656/14 04/11/2014	Гордана КУРЛАГИЋ 12/05/1964 Ужице	Верица ДУЛОВИЋ- ЂУЛАФИЋ	14/07/2005	02/02/2012
4.	75971/14 27/11/2014	Ромео ВУЧЕНОВ 03/04/1980 Футог	Дејана СПАСОЈЕВИЋ ИВАНЧИЋ	03/03/2004 (17/09/2003)	26/05/2010
5.	626/15 10/12/2014	Родољуб ГРУЈИЋ 6/06/1955 Чачак	Раденко ГЛАВОЊИЋ	05/08/2004	23/09/2011
6.	629/15 10/12/2014	Влајко СТИШОВИЋ 15/05/1963 Чачак	Раденко ГЛАВОЊИЋ	05/08/2004	23/09/2011
7.	634/15 10/12/2014	Славко ПАНИЋ 14/02/1964 Чачак	Раденко ГЛАВОЊИЋ	05/08/2004	23/09/2011
8.	1906/15 10/12/2014	Бориша ЈОВАНОВИЋ 08/01/1953 Чачак	Раденко ГЛАВОЊИЋ	06/07/2005	23/09/2011

Укупна дужина и број инстанци од 3. марта 2004. године (датум ступања Конвенције на снагу)	Појединости одлуке Уставног суда; Досуђено правично задовољење	Накнада нематери- јалне штете у еврима	Износи досуђени на име нематеријалну штету и трошкове по подносиоцу представке у еврима (заједно са порезом који се може наплатити подносиоцима представки) ¹
8 година и 3 месеца 2 нивоа судске надлежности	Уж-6732/2012 од 30. октобра 2014 400 евра	15.000	2.200
8 година и 11 месеци 2 нивоа судске надлежности	Уж-3383/2010 од 28. фебруара 2013. године 600 евра	Види став 31 пресуде	500
6 година и 6 месеци 2 нивоа судске надлежности	Уж-5848/2011 од 17. априла 2014. године 300 евра	10.000	2.800
6 година и 6 месеци 2 нивоа судске надлежности	Уж-4180/2011 од 11. Јула 2014. године 400 евра	3.000	2.500
7 година и 1 месец 2 нивоа судске надлежности	Уж-6019/2011 од 29. маја 2014. године 300 евра	1.000	1.500
7 година и 1 месец 2 нивоа судске надлежности	Уж-6019/2011 of 29 May 2014 300 Euros	1.000	1.500
7 година и 1 месец 2 нивоа судске надлежности	Уж-6019/2011 од 29. маја 2014. године 300 евра	1.000	1.500
6 година и 2 месеца 2 нивоа судске надлежности	Уж-6019/2011 од 29. маја 2014. године 300 евра	1.000	1.500

Пресуда ПРОХАСКА ПРОДАНИЋ против СРБИЈЕ од 8. новембра 2016. године

Број	Број представке, датум подношења	Име и датум рођења подносиоца представке	Име заступника и место	Почетак поступка	Завршетак поступка
	63003/10 20/10/2010	Марија ПРОХАСКА ПРОДАНИЋ 05/07/1942	Пољаковић Мира Суботица	03/03/2004	24/08/2010
	20441/11 04/03/2011	Владимир ТОМИЋ 18/05/1960		03/03/2004	07/02/2014
	3931/14 20/12/2013	Дејан ТРПКОВИЋ 25/05/1972		03/03/2004	24/12/2008

Укупна дужина и нивои судске надлежности од 3. марта 2004. године (датум када је Конвенција ступила на снагу у односу на Србију)	Детаљи одлуке Уставног суда	Износи досуђени за нематеријалну штету и трошкове по подносиоцу у еврима (заједно са порезом који се може наплатити подносиоцу представке) ¹
6 година и 6 месеци 2 нивоа судске надлежности	Уж-801/2009 4. фебруар 2010. године	Не постоје
9 година и 11 месеци 2 нивоа судске надлежности	Уж-248/2009 21. октобар 2010. године	EUR 3.000,00
4 године и 10 месеци 2 нивоа судске надлежности	Уж-105/2009 22. јул 2010. године	EUR 1.200,00

Пресуда КОВИЋ И ДРУГИ против СРБИЈЕ од 4. априла 2017. године

Број	Број представке и датум подношења	Име подносиоца представке, датум рођења	Заступник	Почетак поступка	Крај поступка
	39611/08 21/07/2008	Никола КОВИЋ 21/07/1941 Србин	–	октобар 2001 09/11/2001	У току
	50121/13 05/06/2013	Зоран РАНКОВИЋ 03/09/1954 Србин	Миле ПЕТКОВИЋ	25/07/2002	18/05/2012
	2490/14 16/12/2013	Иван БОЈАНИЋ 22/04/1978 Србин	Драган РАДИН	11/03/2004	25/05/2011

Укупна дужина и број инстанци од 3. марта 2004. године (датум ступања Конвенције на снагу)	Појединости одлуке Уставног суда; Досуђено правично задовољење	Тражена накнада нематеријалне штете у еврима	Укупни износи досуђени за нематеријалну штету и трошкове по подносиоцу представке у еврима (заједно са порезом који се може наплатити подносиоцима представки)
10 година и 8 месеци 1 ниво судске инстанце 10 година и 8 месеци 1 ниво судске инстанце	Уж-418/2009 од 10. децембра 2010. године (штета није исплаћена)	24.000,00	4.900,00
8 година и 2 месеца 2 нивоа судске инстанце	Уж-44/2010 од 22. новембра 2010. године 900,00 евра	3.600,00	2.600,00
7 година и 2 месеца 2 нивоа судске инстанце	Уж-1306/2011 од 14. новембра 2013. године 700,00 евра	2.300,00	2.300,00

Пресуда БОРОВИЋ И ДРУГИ против СРБИЈЕ од 11. априла 2017. године

Број	Број представке и датум подношења	Име подносиоца представке, датум рођења	Заступник	Почетак поступка	Крај поступка
1.	58559/12 05/09/2012	Љубиша БОРОВИЋ 03/05/1956 Ивањица		11/08/1986	17/03/2010
2.	9162/15 12/02/2015	Ференц ДИМОВИЋ 24/10/1977 Вишњевац	Виктор ЈУХАС ЂУРИЋ	8/05/2003	06/04/2011
3.	14772/15 12/03/2015	Слободан РИСТИЋ 23/09/1939 Крушевац	Милутин КОСТИЋ	23/03/2001	24/06/2011
4.	14883/15 17/03/2015	Жељко ЂОРЂЕВИЋ 04/04/1965 Крагујевац	Лука УЉАРЕВИЋ	09/05/2006	19/01/2012

Укупна дужина и број инстанци од 3. марта 2004. године (датум ступања Конвенције на снагу)	Појединости одлуке Уставног суда; Досуђено правично задовољење	Тражена накнада нематеријалне штете у еврима	Укупни износи досуђени за нематеријалну штету и трошкове по подносиоцу представке у еврима (заједно са порезом који се може наплатити подносиоцима представки)
6 година 2 нивоа судске надлежности	Уж- 2703/2010 28. јун 2012. године 200,00 евра	Види став 28. пресуде	1.600,00
7 година и 1 месец 2 нивоа судске надлежности	Уж - 2875/2011 11. децембар 2014. године 100,00 евра	2.000,00	2.300,00
7 година и 4 месеца 2 нивоа судске надлежности	Уж - 3453/2012 18. децембар 2014. године 700,00 евра	15.000,00	2.300,00
5 година и 8 месеци 2 нивоа судске надлежности	Уж - 1781/2012 11. децембар 2014. године 300,00 евра	10.000,00	2.000,00

Пресуда МОМЧИЛОВИЋ И ДРУГИ против СРБИЈЕ од 5. децембра 2017. године

Број	Број представке и датум подношења	Име подносиоца представке, датум рођења, националност	Заступник	Појединости правоснажне домаће одлуке	Почетак поступка	Завршетак поступка
1.	16254/08 19/03/2008	Радосав МОМЧИЛОВИЋ 11/11/1951 Српска	-	Пети општински суд у Београду XXI П. 630/97 од 13. јуна 1997. године	25. март 2002. године	У току
2.	53679/13 04/07/2013	Ливиус ЛАПАДАТ 06/01/1934 Српска	Драган РАДИН	Општински суд у Зрењанину П. 1691/05 од 22. јануара 2007. године	28. децембар 2007. године	30. новембар 2015. године
3.	22243/14 27/11/2013	Драган РАДИН 30/10/1949 Српска	-	Општински суд у Новом Бечеју П. 115/08 од 26. јуна 2008. године	29. октобар 2008. године	8. мај 2013. године

Дужина извршног поступка	Појединости одлуке Уставног суда; Правично задовољење (ако је досуђено)	Износи накнаде за нематеријалну и материјалну штету, и трошкови тражени у еврима	Износи досуђени за нематеријалну штету и трошкове по подносиоцу представке у еврима (плус порез који се може наплатити од подносилаца представки). ²
11 година и 5 месеци	Уж 2694/2009 од 7. јула 2011. године РСД 70.000,00 (ЕУР 580,00)	Нематеријална штета + трошкови: 3.500+500 Материјална штета: 59.476,38	Нематеријална штета: 3.600 Трошкови: 100
7 година и 7 месеци	Уж 2888/2011 од 23. маја 2013. године ЕУР 400,00	Нематеријална штета + трошкови: 3.600 + 500	Нематеријална штета: 3.600 Трошкови: 500
6 година и 9 месеци	Уж 246/2011 од 30. октобра 2013. године ЕУР 200,00	Нематеријална штета + трошкови: 3.600+100	Нематеријална штета: 3.000 Трошкови: 100

Пресуда ШАЋИРОВИЋ И ДРУГИ против Србије од 20. фебруара 2018. године

Број	Број представке и датум подношења	Име подносиоца представке, датум рођења, пребивалиште, држављанство	Заступник	Почетак поступка	Крај поступка
1.	54001/15 13/10/2015	Исмет ШАЋИРОВИЋ 20/03/1959 Нови Пазар Србин	Жељко Николов	03/03/2004 (11/01/1996)	29/05/2013
2.	55113/15 16/10/2015	Жарко БРКИЋ 25/03/1949 Београд Србин	Јадранка ЂЕЛИЋ	27/03/2006	03/06/2013
3.	60075/15 24/11/2015	УДРУЖЕЊЕ АКЦИОНАРА ПРЕДУЗЕЋА „ЈУГОМЕТАЛ“ 09/12/2003 Београд Србин	Миљан ТИМОТИЈЕВИЋ	01/11/2004	28/07/2011
	7193/16 21/01/2016	Зоран БАЈИЋ 05/07/1967 Београд Србин	Немања ЈОЛОВИЋ	03/03/2004 (15/01/2003)	31/10/2013

Укупна дужина и број инстанци од 3. марта 2004. године (датум ступања Конвенције на снагу у Републици Србији), тип спора	Појединости одлуке Уставног суда; Досуђено правично задовољење (уколико постоји)	Тражена накнада нематеријалне штете у еврима; тражена накнада материјалне штете у еврима	Укупни износи досуђени за нематеријалну штету и трошкове по подносиоцу представке у еврима (заједно са порезом који се може наплатити подносиоцима представки) ³
9 година, 2 месеца и 27 дана 3 нивоа судске инстанце радни спор	Уж-3767/2012 од 7. априла 2015. године (усвојена уставна жалба, накнада штете није додељена)	Подносилац представке је тражио правично задовољење, али је оставио Суду да одреди износ.	2,300 + 500
7 година, 2 месеца и 8 дана 2 нивоа судске инстанце радни спор	Уж-9010/2013 од 14. априла 2015. године (Уставни суд није размотрио притужбу на дужину поступка)	2,300 + 500	2,300 + 500
6 година, 8 месеца и 28 дана 3 нивоа судске инстанце парнични поступак који се тиче дуга	Уж-1940/2010 од 6. фебруара 2014. године (уставна жалба одбијена)	375, 000+6,073,17; 1,876.202.95	600 + 500
9 година, 7 месеца и 29 дана 2 нивоа судске инстанце парнични поступак који се тиче обештећења	Уж-9560/2013 од 18. новембра 2015. године (Уставни суд није размотрио притужбу на дужину поступка)	4,000+17,625.69; 25,000	3,900 + 500

Фусноте

¹ Умањено за износе који су можда већ исплаћени по овом основу на домаћем нивоу.

² Умањено за износе који су можда већ исплаћени по овом основу на домаћем нивоу.

³ Умањени за било какве износе који су можда већ исплаћени по овом основу на домаћем нивоу.

Израда ове публикације омогућена је уз подршку америчког народа путем Америчке агенције за међународни развој (USAID) кроз Пројекат владавине права. Садржај ове публикације не мора нужно одражавати ставове USAID-а или Владе Сједињених Америчких Држава.

